

Asia: VN/2215/2025

Luonnos hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi hankintatietovarannosta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

1. Huomionne vaikutusten arvioinnista?

-

2. Huomionne ehdotetusta hankintatietovarantolaista ja sen perusteluista?

Hankintapäätösten ja sopimushintojen kerääminen ja julkaiseminen:

Kansallisiin hankintoihin tulisi vaatimus jälki-ilmoituksista. Hankintapäätöksistä esitetään julkaistavaksi esimerkiksi myös perustelumuistio. Perustelumuistion sisältökuvaus ja julkaisuvaatimus syntyisi Valtiokonttorin määräyksenanto-oikeudella. Hankintalain hankintapäätöstä koskevaan pykälään ei esitetä muutosta. Perustelumuistio tulisi mahdollisesti olemaan uusi vaatimus.

Hankintapäätökset olisi toimitettava hanketietovarantoon Hilma-palvelun kautta. Julkisuuslain 11§ mukaan hankintapäätöksissä on julkaistava tarjousvertailussa käytettävä kokonaishinta. Vertailussa käytettävä kokonaishinta voi muodostua kokonaishinnasta, arvioiduista suoritemääristä ja muutostöitä varten pyydetyistä painotetuista yksikköhinnoista.

Perustelumuistiossa on vertailtu muiden maiden vastaavia käytäntöjä. Niissä on usein kerätty myös sopimushinnat. Nyt esitetyssä Suomen hanketietovarannossa ei kuitenkaan kerätä sopimushintoja. Ne eivät myöskään ole e.m. julkisuuslain 11§ mukaan asianosaisjulkisia muille tarjoajille.

Hanketietovarannon tavoitteena on avata julkisten hankintojen sisältöä. Hankintojen avoimuuden kannalta tulisi säätää myös sopimushinta julkiseksi muuttamalla Julkisuuslain 11 §:n 6. kohtaa. Kun ostolaskutietoja kerätään ja seurataan toteutumaa, niin luonteva vertailukohta olisi sopimushinta, ei tarjouskilpailun vertailuhinta.

Hanketietovarannon perustelumuistiossa sopimustietojen keräämisen osalta jää käsitys, että sopimustietoja ei kerättäisi. Kuitenkin KKV:tä koskevassa kohdassa perustelumuistion sivulla 59 todetaan, että sopimustiedot löytyisivät hanketietovarannosta. Sopimustietojen käsittelyä olisi ehkä hyvä avata enemmän, tutkittava sopimustietojen julkistamisen vaikuttavuutta ja peilattava sitä julkisuuslain sekä liikesalaisuuslain nykyiseen sisältöön.

Sopimusten ajallisen kattavuuden seurannan painottaminen:

Julkisten hankintojen globaaleja ongelmia ovat puutteellinen laatu, venyvät ajat ja ylittyvät budjetit. Hanketietovarannon perustelumuistiosta ei saa kuvaa, miten erilaisten sopimustyyppien ajallista toteutumista seurataan. Hanketietovarannon kehittämisen yhteydessä tulisi yhdistää sopimuskustannusten ja sopimusaikojen seuranta. Molemmat ovat yhteismitallisesti seurattavissa olevia asioita.

Hanketietovarannon avulla on tarkoitus, että markkinat voivat arvioida kilpailutukseen tulevia hankintoja. Tällöin on oleellista voida seurata myös edellisten sopimusten päättymistä.

Sopimusten ajallisen keston seuraaminen tulee perustua sopimustyyppiin. Kertasopimuksessa tuote tai palvelu ostetaan yhdellä suorituksella. Esimerkiksi tuotteen ostaminen. Toistaiseksi voimassa oleva sopimus päättyy jonkin sopijaosapuolen aktiiviseen toimintaan sopimuksen päättämiseksi. Määräaikainen sopimus päättyy sopimukseen merkittynä ajankohtana ilman sopijaosapuolien aktiivisia toimenpiteitä. Projektiluonteinen palvelun tai lopputuotteen toimittamiseen tähtäävä sopimus on nykyään yksi yleisimmistä sopimusmalleista. Projektisopimus päättyy, kun sopijaosapuolet ovat suorittaneet hyväksytysti loppuun kaikki sopimusvelvoitteensa. Projektiluonteisilla sopimuksilla on yleensä tavoitteellinen valmistumisaika, joka ei kuitenkaan päättää sopimuksen voimassaoloa.

Sopimusten ajallisen seuraamisen yhdistäminen hankintasopimuksen alkuperäisen sopimushinnan toteutumiseen alkaisi keräämään hankintakategoriakohtaisia, hankintayksikkökohtaisia ja toimialakohtaisia tietoja julkisten hankintasopimusten kustannusvarianssista ja aikatauluvarianssista. Nämä ovat hyviä hankintojen strategisen johtamisen mittareita portfoliotasolla.

Tarjouspyyntömateriaalin saatavuuden avoimuuden ja turvallisuuden kannalta kriittisten tietojen suojaamisen ristiriita:

Hankintalakiin tehdään muutos kansallisille hankinnoille. Käytettäessä sähköistä tiedonvaihtoa, tulee tarjouspyyntö julkaista kokonaisuudessaan hankintailmoituksen yhteydessä. Aiemmin säädös on koskenut vain EU-kynnysarvon ylittäviä hankintoja. Hankintalakiin tehtävä muutos tiukentaa hankintadirektiivin vaatimuksia kansallisesti.

Kaikki tarjouspyyntöaineistot tulee olla jatkossa luettavissa ja ladattavissa tunnistautumatta. Tarjouspyynnöt tallennetaan hanketietovarantoon ilman säilyttämisen määräaikaa eli pysyvästi. Tarjouspyynnöt voidaan hakea jälkikäteen kokonaisuudessaan.

Perustelumuistiossa käsitellään kattavasti lähinnä ostolaskutietojen salassa pidettävyyttä. Toimintamme näkökulmasta salassa pidettävää materiaalia joudutaan käsittelemään enemmänkin tarjouspyyntövaiheessa, minkä vuoksi olisi toivottavaa arvioida hankintalakien muutosten vaikutuksia myös kilpailutusvaiheeseen.

Hankimme selvityksiä, suunnitelmia ja rakennusurakoita, joissa käsitellään kansallisen kriittisen infrastruktuurin rakennetietoja sekä sijaintitietoja. Esimerkiksi siltojen kantavien rakenteiden yksityiskohtaisia suunnitelmia sekä maanalaisten telekaapeleiden, kaukolämpöjohtojen, sähkökaapeleiden ja vesijohtojen sijaintitietoja. Yhteiskunnan turvallisuuden kannalta kriittisten tietojen osalta olisi syytä siirtyä enemmän avoimesta tiedon jakamisesta rajoitetumpaan, vain tarpeen mukaiseen tiedon jakamiseen. Hankintalakimuutoksen yhteydessä tulisi jättää selkeä menettelytapa sellaisille tarjouspyynnöille, joissa tarjoajille toimitetaan salassa pidettäväksi luokiteltua aineistoa.

3. Huomionne ehdotetuista muutoksista julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annettuun lakiin ja vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annettuun lakiin sekä edellä mainittujen lakien perusteluista?

Hankintalakien vaatimus tietojen rajoituksettomasta ja avoimesta jakamisesta voitaisiin hankintalain päivityksen yhteydessä muokata vastaamaan nykyaikana huolellisemmin tehtävää arviointia tarjouspyyntöjen julkisuudesta. Käytännössä tarjouspyyntövaihe toteutettaisiin salassa pidettävien materiaalien osalta rajoitettuna siten, että tarjouspyyntömateriaaleihin annetaan pääsy kaksivaiheisella menettelyllä vain rajatuille käyttäjille. Tämä ei estäisi tarjouspyyntömateriaalien keräämistä hanketietovarantoon, missä niitä voisi käsitellä salassa pidettävänä. Rajoitetun menettelyn käyttäminen olisi kokonaisuudessaan varmempi ja yksinkertaisempi tapa suojata tietoja verrattuna tarjouspyyntömateriaalien karkeistamiseen.

Ehdotettu lisäys hankintalain 69 §:ään ja 104 §:ään.

Tarjouspyynnön ja muiden hankinta-asiakirjojen asettaminen ehdokkaiden ja tarjoajien saataville

Jos hankintamenettelyyn ei liity salassa pidettäviä aineistoja, hankintayksikön on asetettava tarjouspyyntö, neuvottelukutsu ja niiden liitteet sekä muut hankinta-asiakirjat ilmaiseksi, rajoituksetta, suoraan ja kokonaan kaikkien saataville sähköisessä muodossa. Hankinta-asiakirjat on asetettava saataville siitä päivästä, jona hankintailmoitus on julkaistu....

...

Tarjouspyyntö ja tarjous

Hankintayksikön on pyydettävä hankintailmoituksessa tai tarjouspyynnössä toimittajia määräaikaan mennessä esittämään tarjouksensa. Tarjouspyyntö on tehtävä kirjallisesti ja laadittava siten, että sen perusteella voidaan antaa keskenään vertailukelpoisia tarjouksia. Jos hankintamenettelyyn ei liity salassa pidettäviä aineistoja ja siihen liittyvä tietojenvaihto toteutetaan sähköistä muotoa käyttäen, hankintayksikön on asetettava tarjouspyyntö, neuvottelukutsu ja niiden liitteet sekä muut hankinta-asiakirjat ilmaiseksi, rajoituksetta, suoraan ja kokonaan kaikkien saataville sähköisessä muodossa. Hankinta-asiakirjat on asetettava saataville siitä päivästä, jona hankintailmoitus on julkaistu. Ilmoituksessa on mainittava internet-osoite, jossa tarjouspyyntö ja muut hankinta-asiakirjat ovat saatavilla sähköisessä muodossa. Tarjouspyynnön ja muiden hankinta-asiakirjojen saaminen ei saa edellyttää rekisteröitymistä tai kirjautumista.

4. Huomionne ehdotetuista muutoksista Valtiokonttorista annettuun lakiin ja niiden perusteluista?

-

5. Muut mahdolliset huomionne hallituksen esitysluonnoksesta?

Koontilaskut:

Perustelumuistiossa esitetään eri toimeksiannot laskutettavaksi eri laskuilla. Esimerkiksi sähköön siirtolaskut ja muut vastaavat toistuvat hankinnat on kuitenkin tarkoituksenmukaista jatkossakin laskuttaa toimittajakohtaisella koontilaskulla, purkamatta laskuja tuhansiksi erillisiksi laskuiksi.

Mäkelä Timo

Lounais-Suomen elinvoimakeskus - Lausunto on valmisteltu Liikenneosaston investointiyksikössä vastuuvalmistelijana yksikönpäällikkö Ari Perttu